

نقش مدارس در سلامت روانی دانش آموزان

سلیمه رضائی

کارشناسی علوم تربیتی دانشگاه پیام نور لامرد (ss.rezaei2023@gmail.com)

چکیده:

هدف از پژوهش حاضر بررسی نقش مدارس در سلامت روانی دانش آموزان است. روش انجام این پژوهش به صورت مروری اسنادی می باشد. منابع داده های پژوهش شامل منابع چاپی از ژورنال ها و سایت های علمی معتبری چون Google Advanced Search، - Google Scholar دیجیتال نوشته شده پیرامون بحث استفاده شد. معلمان مدارس می توانند با مساعدت های لازم همراه مشاوران نقش مهمی در ایجاد سلامت روانی دانش آموزان داشته باشند. و به نوعی به تحقق اهداف تحصیلی آنها کمک شایانی داشته باشند.

کلمات کلیدی: نقش مدارس، سلامت روانی، دانش آموزان، روانشناختی

مقدمه:

دنیای امروز، توسعه فردی و اجتماعی نیازمند نظام آموزشی به روز و توانمندی است. سلامت روانی، به عنوان یکی از ابعاد مهم سلامت روانی و اجتماعی، تاثیر قابل توجهی بر رشد و تربیت جوانان دارد. در این راستا، نظام آموزشی به عنوان بستر اصلی شکل دهی به سلامت روانی دانش آموزان نقش بسیار مهمی ایفا می کند. با گذشت زمان و تغییرات اجتماعی، مسائل مربوط به سلامت روانی در دانش آموزان به چالش هایی جدید برخورد کرده است. عدم توجه به این مسئله ممکن است منجر به مشکلات روانی، اجتماعی، و تحصیلی گردد. لذا، شناخت و بررسی علل این چالش ها و ارائه راهکارهایی برای بهبود وضعیت سلامت روانی دانش آموزان امری ضروری است. سلامت روانی دانش آموزان به عنوان پایه ای اساسی برای توسعه شخصیت و پیشرفت تحصیلی آنان تلقی می شود. این امر نه تنها بر توانمندی های افراد در زندگی شخصی و اجتماعی تاثیر مثبت می گذارد، بلکه به بهبود ارتباطات مثبت و فرآیند یادگیری موثر نیز کمک می کند (عباسی و حسینی، ۱۴۰۲).

مدارس می تواند نقش اساسی در هدایت نظام آموزشی و رسیدن به اهداف را معین سازد. ارائه مشاوره و هدایت تحصیلی درست، بدون تردید نقش بسزایی در آینده تحصیلی و شغلی دانش آموزان دارد. مشاوره از دیدگاه اکثر معلمان و مدیران، وسیله ای است که در بهبود کارتحصیلی دانش آموزان و ثبات عاطفی آنها مفید و مؤثر واقع شده است. سرانجام آن که مشاور به دانش آموزان کمک نموده تا شیوه ی زندگی خود را انتخاب نمایند. اجرای درست هدایت تحصیلی با کمک مشاوره و نظر خانواده از انتخاب نادرست رشته تحصیلی و پیامدهای آن از قبیل افت تحصیلی و شکوفا نشدن استعداد های دانش آموزان جلوگیری می کند و با افزایش آگاهی دانش آموزان و خانواده ها از رشته ها و مشاغل، نگرش و انتظارات آنها را از هدف تحصیلی معقول تر و منطقی تر ساخته و زمینه رضایتمندی از شغل آینده و پیشبرد نیازهای جامعه را فراهم می سازد (رضایی، ۱۳۹۹).

مدرسه یکی از مهمترین محیط موثر بر بهداشت روانی و جسمانی دانش آموزان خود می باشد. بهداشت روانی در دوره نوجوانی از اهمیت ویژه ای برخوردار است بطوری که اگر دوره نوجوانی بدون مشکل سپری شود نوجوان به بزرگسال تبدیل خواهد شد و نقش بزرگسالی خود را خوب ایفا خواهد کرد. سلامتی، مهمترین عامل پشرفت و ضامن بقای جامعه است. طراحی، تدبیر و اجرای برنامه های توسعه در بعد بهداشتی، اعم از بهداشت جسمی و روان، پس از خانواده باید در مدارس پایه ریزی گردد. چرا که در ایران کودکان از شش سالگی وارد مدرسه می شوند و اکثر آن ها وقتی از مدرسه بیرون می آیند که به بزرگسالی رسیده اند. رشد فردی و توسعه اجتماعی مستلزم اتخاذ تصمیمات و انجام فعالیت هایی که ضمن رفع موانع از مسیر انسان شرایط دستیابی به اهداف مطلوب را فراهم آورد. از مهمترین مقولات در این خصوص می توان به آموزش و پرورش و بهداشت روانی انسان اشاره کرد که یکی به شکوفایی استعدادها، ایجاد مهارت و پرورش انسان های فعال و کارآمد توجه دارد و دیگری در صد پیشگیری از نابسامانی ها و حل مشکلات روانی انسان بوده و به سلامت روانی وی نظر دارد (باباخانی، ۱۴۰۲).

هدایت تحصیلی به معنای راهنمایی و مشخص کردن یک مسیر برای ادامه تحصیل در رشته های مختلف است تا بر اساس آن دانش آموزان بتوانند به صورت آگاهانه شاخه و رشته تحصیلی خود را انتخاب کنند. با توجه به رشد جمعیت و افزایش و تمایل افراد به تحصیل در سطوح مختلف و تراکم و تنوع واحدهای درسی و ضرورت انتخاب مناسب مشاغل و حرفه ها بحث هدایت تحصیلی از اهمیت بالایی برخوردار است. از سویی هدف اصلی نظام تعلیم و تربیت نیز رساندن دانش آموزان به سطحی از تمایز یافتگی است که خود به صورت کاملاً آگاهانه و با توجه به استعدادها، توانایی ها و رغبت های آنها صورت می گیرد تا تصمیم گیری نهایی در تعاملی سه جانبه میان افراد، خانواده و مشاور صورت گیرد. همچنین این امر سبب می شود از گرایش افراد به سمت مدرک گرایی و تحصیلات صرف

دانشگاهی کاسته شده و افرادی با استعدادی مخصوص وارد محیط کسب و کار و کارآفرینی شوند، از این رو این موضوع هر ساله برای تعداد بسیاری از دانش آموزان و خانواده ها اهمیت بسیاری دارد (<https://www.irna.ir/>).

بیان مسئله:

مدیر و مشاور مدرسه می تواند در جهت رفع این مشکلات کمک های موثری به دانش آموزان ارائه دهند، با توجه به آنچه که گفته شد، امر مشاوره بدون کمک و همکاری مدیر در مرحله اول و خود دانش آموزان به مقصود نمی رسد، اگر دانش آموزی، ذهنیت پیروی نکردن داشته باشد، در مقام تعلیم و تربیت دهندگان او، هیچ کاری نمی توانیم بکنیم. به هر حال، انگیزه های درونی، همه رفتارهای انسانی را هدایت می کند. به عبارتی داشتن نگرش مثبت دانش آموزان به مشاوره، در راستای تحقق اهداف مشاوره مهمترین اصل است و برای برآورده شدن این اعتماد و نگرش مثبت دردانش آموزان است (خیراندیش چلارسی، اخوی ثمرین، ۱۴۰۰). عملکرد مدیران و رهبران آموزشی سهم قابل توجهی در موفقیت تحصیلی دانش آموزان دارد و شکست مدیر مدرسه، هزینه اجتماعی فراوانی بر دانش آموزان و خانواده آنها تحمیل می کند. اگر مدیران با کفایت تر شوند و توانایی های لازم برای ایفای نقش های جدید سازمانی را به دست آورند، کارکنانشان نیز قوی تر و قدرتمند تر می شوند و بدین ترتیب سازمان برتری فردی و سازمانی خود را نشان می دهد (قنبری، صالحی زاده، ۱۳۹۵).

ضرورت و اهمیت موضوع:

کودکان سرمایه های اصلی هر کشوری می باشند و پرورش آنها از اهداف اصلی برنامه های توسعه اجتماعی، اقتصادی می باشد. تقریباً تمام کودکان در دوره های از زندگی خود به مدرسه میروند. مدارس با در بر گرفتن بخش عظیمی از جمعیت آینده ساز جامعه، یکی از مهمترین نهادهای سازمان یافته رسمی کشور است که نقش بسیار زیادی در ارتقاء و حفظ سلامت و بهداشت روان دانش آموزان که آینده سازان جامعه نیز هستند دارند. مدارس اثر عمیقی بر سلامت روان کودکان، خانواده ها و اجتماع میگذارند و نقش تعیین کننده ای در ارتقاء سلامت روان کودک دارد و مدارس از مکان هایی هستند که تاثیر بسیار زیادی در سلامت روان افراد جامعه دارند و با استفاده از راه های موثر جهت ارتقاء بهداشت روان افراد، می تواند مفید باشد. مدارس نقش مهمی در پیشبرد امر ارتقاء بهداشت روانی افراد در سطح جامعه دارند. رسیدن به اهداف آموزشی که مدارس به عنوان اهداف اساسی خود به آنها توجه دارند مستلزم تامین بهداشت روانی دانش آموزان است. ارتقاء و حفظ سلامت روانی دانش آموزان کار اساسی مدرسه است. بنابراین انجام کلیه اقداماتی که سلامت روانی را تامین کند، و توجه به ارتقاء و حفظ سلامت روان و بهداشت دانش آموزان امری ضروری است که باید مسئولین به آن توجه بسیاری داشته باشند و در این جهت گام هایی بردارند (شیروانی، عزیزی و ایراندوست، ۱۴۰۱).

تصمیمات مدیران و مشاوران مدارس یکی از عوامل مهم و موثر در حفظ و ارتقای سطح سلامتی و شکوفایی استعداد دانش آموزان، می باشد که می تواند راهگشایی جهت رسیدن به اهداف مطلوب دوره های تحصیلی باشد. از طرفی ایجاد نشاط و شادابی یکی از موثرترین راه ها برای افزایش بهداشت روانی در جامعه است و مدرسه بعنوان یک نهاد می تواند با بوجود آوردن زمینه ها و برنامه هایی باعث هر چه شاداب کردن جامعه شود. اگر در مدرسه شوق زندگی کردن

بوجود آید خود به خود اثرگذار بر جامعه خواهد بود (رضائی مردانقم، ۱۴۰۱). دانش آموزان به اقتضای شرایط سنی خود و وجود هیجان‌ات و احساسات فراوان ممکن است نتوانند تصمیم درستی در زمینه تحصیل خود بگیرند یا بانک ممکن است تصمیم اشتباهی گرفته که باعث شود آینده تحصیلی و شغلی آنها تحت تاثیر تصمیم اشتباه خود تباہ شود. از طرفی ممکن است خانواده‌ها نیز توانایی‌های روانشناسی و تربیتی لازم را در شناسایی استعداد و توانایی‌های فرزند خود نداشته باشند و نتوانند را به درستی راهنمایی کنند. لذا اهمیت کار معلم به عنوان یک مشاور و راهنمای تحصیلی بیش از پیش مورد توجه است و باید به این مسئله پرداخته شود که معلمان باید در بحث مشاوره دادن به دانش آموزان نیز توانمند باشند (حاجی پور، مقدم، دلیری، ۱۴۰۱).

بهداشت روانی در دوره نوجوانی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است بطوری که اگر دوره نوجوانی بدون مشکل سپری شود نوجوان به بزرگسال تبدیل خواهد شد و نقش بزرگسالی خود را خوب ایفا خواهد کرد. با توجه به اهمیت بهداشت روانی در دوره نوجوانی و اهمیتی که مدرسه بر بهداشت روانی فرزندان دارد این ضرورت احساس می‌شود که عملکرد مدرسه که بهداشت روانی دانش آموزان را تحت تاثیر قرار می‌دهد مورد بررسی قرار گیرد. مهمترین هدف بهداشت روانی آن است که بتواند برای هر فرد شادترین و ثمر بخش ترین شیوه زندگی را بیابد برای پرورش شخصیت همه جانبه افراد باید در شرایطی فراهم آورد تا افراد بتوانند سازش بهتری با محیط پیدا کنند همچنین اتکای به نفس و تلقی مثبت نسبت به خود و دیگران در آن تقویت گردد تا بدین طریق از سلامت روانی برخوردار شوند. آن گاه اولیای آموزش و پرورش و برنامه ریزان تربیتی با آگاهی از ویژگی‌های مراحل مختلف سنی و شناخت آمادگی فرد در هر مرحله سنی بر تدوین و تهیه مطالب و محتوای مواد آموزشی اقدام کنند زمانی که معلمین مریبان روشهای تدریس و ارائه مطالب را متناسب با خصوصیات رشد دانش آموزان انتخاب کنند و هنگامی که

والدین انتظارات و توقعات خویش از فرزندان را متناسب با رشد و آمادگی های جسمی و روانی آنان قرار دهند و در تشخیص رفتار بهنجار از ناهنجاری به ویژگی ها مراحل مختلف سنی توجه کنند. در این صورت است که این فرزندان خانه و دانش آموزان مدرسه ناکامی را کمتر تجربه کرده و بهداشت روانی او تضمین شده است. رشد فردی و توسعه اجتماعی مستلزم اتخاذ تصمیمات و انجام فعالیتهایی که ضمن رفع موانع از مسیر انسان شرایط دستیابی به اهداف مطلوب را فراهم آورد. از مهمترین مقولات در این خصوص می توان به آموزش و پرورش و بهداشت روانی انسان اشاره کرد. که یکی به شکوفایی استعدادها، ایجاد مهارت و پرورش انسان های فعال و کارآمد توجه دارد و دیگری در صد پیشگیری از نابسامانی ها و حل مشکلات روانی انسان بوده و به سلامت روانی وی نظر دارد. چنان که در یک دیدگاه اساس تعلیم و تربیت و سلامت روانی را می توان دو جنبه از یک واحد به شمار آورد. چرا که تربیت مناسب به رشد متعادل و رشد فردی و توسعه اجتماعی بسته به موفقیت در امر آموزش و پرورش و بهداشت روانی آدمی می باشد (زورمند، شب زنده دار قدیم، وحدانی، ۱۴۰۲).

روش پژوهش: هدف از پژوهش حاضر بررسی نقش مدارس در سلامت روانی دانش آموزان است. روش انجام این پژوهش به صورت مروری اسنادی می باشد. منابع داده های پژوهش شامل منابع چاپی از ژورنال ها و سایت های علمی معتبری چون Google Advanced Search، - Google Scholar دیجیتالی نوشته شده پیرامون بحث استفاده شد. معلمان مدارس می توانند با مساعدت های لازم همراه مشاوران نقش مهمی در ایجاد سلامت روانی دانش آموزان داشته باشند. و به نوعی به تحقق اهداف تحصیلی آنها کمک شایانی داشته باشند.

نتیجه‌گیری: هدف از پژوهش حاضر بررسی نقش مدارس در سلامت روانی دانش‌آموزان است. روش انجام این پژوهش به صورت مروری اسنادی می‌باشد. منابع داده‌های پژوهش شامل منابع چاپی از ژورنال‌ها و سایت‌های علمی معتبری چون Google Advanced Search، Google Scholar، دیجیتالی نوشته شده پیرامون بحث استفاده شد. معلمان مدارس می‌توانند با مساعدت‌های لازم همراه مشاوران نقش مهمی در ایجاد سلامت روانی دانش‌آموزان داشته باشند. و به نوعی به تحقق اهداف تحصیلی آنها کمک شایانی داشته باشند. ایجاد نشاط و شادابی یکی از موثرترین راه‌ها برای افزایش بهداشت روانی در جامعه است، مدرسه بعنوان یک نهاد می‌تواند با بوجود آوردن زمینه‌ها و برنامه‌هایی باعث هر چه شاداب کردن جامعه شود. اگر در مدرسه شوق زندگی کردن بوجود آید خود به خود اثرگذار بر کل جامعه خواهد بود. بهداشت روانی همان قابلیت برقراری ارتباط هماهنگ با دیگران، تغییر و اصلاح محیط فردی و اجتماعی و حل تضادها و تمایلات شخصی به طور منطقی، عادلانه و مناسب است. دانش‌آموزی که از ایمنی روانی برخوردار است توانایی احترام به خود را داراست و می‌تواند توانایی‌هایش را در حد واقعی و همان‌طور که هست قلمداد کند، در مدرسه ارتباط خوبی با همکلاسی‌هایش برقرار خواهد کرد و دوستی و احترام دیگران را جلب می‌نماید. این فرد در آینده نیز قادر خواهد بود نیازهای زندگی شخصی‌اش را تامین کند و از اعتماد به نفس خوب و روحیه‌ای شاد برخوردار باشد (رئیس‌یان، ۱۴۰۲). مدیران که به عنوان برنامه‌ریزان و مغز متفکر مدارس از آنها یاد می‌شود می‌توانند با مساعدت‌های لازم همراه مشاوران مدارس نقش مهمی در ایجاد سلامت روانی و راهنمایی جهت انتخاب رشته متناسب دانش‌آموزان داشته باشند. و به نوعی به تحقق اهداف تحصیلی دور اول و دوم متوسطه کمک شایانی داشته باشند. راهنمایی و مشاوره به صورت حرفه‌ای کمکی به افرادی است که در رشد، سازگاری، تصمیم‌گیری، روابط خانوادگی، مهارت‌های اجتماعی و شیوه‌ی زندگی مشکلاتی دارند. مشاوره، کمک می‌کند تا راه حل مناسبی برای مشکلات بیابند. در این میان، مشاوره‌ی

تحصیلی به جهت نقش مهم تربیت نیروی انسانی آینده، از اهمیت زیادی برخوردار است. مشاور تحصیلی در هدایت دانش آموزان به شغل مورد علاقه و مورد نظر در آینده نزدیک، می تواند نقش اساسی داشته باشد (ناصری، محمودی، ۱۳۹۹). مشاوره می تواند شامل حوزه های مختلفی از جمله توسعه شخصی، کارآفرینی، مدیریت، بازاریابی، استراتژی و ... باشد. مشاوره اهمیت بسیار زیادی در بهبود کارایی و توسعه افراد و سازمان ها دارد و می تواند به عنوان یکی از ابزارهای اصلی در رسیدن به موفقیت و پیشرفت شخصی و سازمانی در نظر گرفته شود. مشاوران مدارس برای دانش آموزان و خانواده های آنها در طول دوره تحصیلی، نقش مهمی ایفا می کنند. این مشاوران برای دانش آموزان کمک می کنند تا بهترین تصمیم های شخصی، تحصیلی و شغلی را اتخاذ کنند. این مشاوران با دانش آموزان و خانواده هایشان مشورت می کنند تا بتوانند بهترین رشته تحصیلی و دانشگاهی را برای پیشرفت خود انتخاب کنند. همچنین، این مشاوران به دانش آموزان و خانواده هایشان در رفع مسائل اجتماعی و روانشناختی که ممکن است در طول دوره تحصیلی پیش آید، کمک می کنند (کاظمی گیلان، قادری هرسینی، ۱۴۰۲).

منابع

باباخانی، مهدی، ۱۴۰۲، بررسی نقش مدارس در سلامت روان دانش آموزان، اولین همایش بین المللی معلمان برتر و مدارس پیشرو در هزاره سوم، بوشهر، <https://civilica.com/doc/1937690>

ریسیان، مهناز، ۱۴۰۲، نقش مدارس در ارتقای سلامت و بهداشت روانی و تربیتی دانش آموزان، دومین کنفرانس ملی تازه های روانشناسی تکاملی و تربیتی، بندرعباس، <https://civilica.com/doc/1946724>

رضایی، امیرمحمد، (۱۳۹۹). نقش مشاوره و هدایت تحصیلی در آینده شغلی و حرفه ای دانش آموزان، پنجمین

کنفرانس ملی رویکردهای نوین در آموزش و

پژوهش، محمودآباد، <https://civilica.com/doc/1152830>

شیروانی، روح انگیز و عزیزی، الهام و ایراندوست، مریم، ۱۴۰۱، نقش مدرسه در ارتقاء بهداشت روان دانش آموزان، هفتمین کنفرانس بین المللی زنان، زایمان، ناباروری و بهداشت روانی،
<https://civilica.com/doc/1564397>

خیراندیش چلارسی، فاطمه و اخوی ثمرین، زهرا، (۱۴۰۰). مروری بر نقش مشاوران مدرسه در سلامت روان دانش آموزان، اولین همایش ملی دانشگاه آرمانی در گام دوم انقلاب، اردبیل،
<https://civilica.com/doc/1409764>

قنبری، مهدی و مریم صالحی زاده، (۱۳۹۵). بررسی مهارتهای مدیران دارای مدرک مدیریت آموزشی در مقایسه با مهارتهای مدیران سایر رشته ها در مدارس مقطع ابتدایی، پنجمین کنفرانس ملی توسعه پایدار در علوم تربیتی و روانشناسی، مطالعات اجتماعی و فرهنگی، تهران، مرکز راهکارهای دستیابی به توسعه پایدار - موسسه آموزش عالی مهر اروند

رضائی مردانقم، حسین، (۱۴۰۱). نقش مشاوره در مدرسه شاد و سلامت روان، هفتمین کنفرانس ملی رویکردهای نوین در آموزش و پژوهش، محمودآباد،
<https://civilica.com/doc/1619326>

زورمند، مریم و شب زنده دار قدیم، فاطمه و وحدانی، محبوبه، (۱۴۰۲). نقش مدرسه در سلامت روان دانش آموزان، اولین همایش بین المللی جامعه شناسی، علوم اجتماعی و آموزش و پرورش با رویکرد نگاهی به آینده، بوشهر،
<https://civilica.com/doc/1782392>

ناصری، رقیه و محمودی، مهدی (۱۳۹۹). نقش مشاوره و و هدایت تحصیلی در آینده شغلی و حرفه ای دانش آموزان، نخستین کنفرانس ملی علوم شناخت و تعلیم و تربیت، شیراز،
<https://civilica.com/doc/1142763>

حاجی پور، زهرا و مقدم، عفت و دلیری، مینا، (۱۴۰۱). وظایف و نقش معلمان و مشاوران مدارس در جهت هدایت تحصیلی و راهنمایی دانش آموزان برای انتخاب رشته تحصیلی، پنجمین همایش بین المللی روانشناسی،

علوم تربیتی و مطالعات اجتماعی، همدان، <https://civilica.com/doc/1651330>

عباسی، پروین و حسینی، سید فواد، ۱۴۰۲، نقش نظام آموزشی در ارتقای سلامت روانی دانش آموزان در مدارس، سومین همایش ملی ایده های کاربردی در علوم تربیتی، روانشناسی و مطالعات

فرهنگی، بوشهر، <https://civilica.com/doc/1938643>

کاظمی گیلان، مهدی و قادری هرسینی، رضا، (۱۴۰۲). بررسی اهمیت مشاور در هدایت شغلی و تحصیلی دانش آموزان، ششمین همایش ملی تحقیقات میان رشته ای در مدیریت و علوم

انسانی، تهران، <https://civilica.com/doc/1732946>

<https://www.irna.ir/>

مجله اختلالات جنسی و روانشناختی

